

**ROKAS
GRĀMATA**

**LATVISKA ARHITEKTŪRA,
INTERJERS UN AINAVA**

**Rokasgrāmata lauku tūrisma
uzņēmējiem**

LAUKU CEĻOTĀJS

Pateicamies par sadarbību rokasgrāmatas tapšanā autoriem un konsultācijas programmas ekspertiem:
arhitektiem Jānim Saknītim, Inārai Kārkliņai,
ainavu arhitektei Ievai Krauklei.

Paldies par fotogrāfijām un vizuāliem materiāliem:
arhitektiem Jānim Saknītim, Inārai Kārkliņai, Jānim Saukam, Visvaldim Sarmam, Ervīnam Krauklim,
Jānim Dripem
ainavu arhitektei Ievai Krauklei
LLTA "Lauku ceļotājam", Jurim Smāļinskim, Elīnai Kalējai

Izdošanas gads 2014.

Rokasgrāmatas ir izstrādātas projekta "Heritage Tourism" ietvaros,
kas finansēts ar daļēju Centrāl - Baltijas INTERREG IV A programmas atbalstu 2007-2013.

Publikācijas saturs atspoguļo autora uzskatus un Vadošā Iestāde nav atbildīga par projektu partneru publicēto informāciju.

SATURS

Ievads	2
1 LATVIJAS LAUKU SĒTAS VEIDOŠANAS TRADĪCIJAS	3
2 ĀRTELPA	11
Viensēta	12
Pagalms	13
Ēkas	14
Krāsas	21
Žogi	23
3 IEKŠTELPU ARHITEKTŪRA	25
Telpu vispārējais komforts	26
Funkcionalitāte	28
Estētiskā kvalitāte - stilistika	28
Grafiskais pielikums, konsultāciju programmas piemēri	35
4 AINAVAS VEIDOŠANA LAUKU SĒTĀ	37
Tradicionālie augi lauku sētā	38
Funkcionālais zonējums lauku sētā	40
Dažādas dārza horizontālās virsmas	43
Kokaugu grupēšana lauku sētā	45
Ainavas veidošana ap lauku sētu	46
Kompozīcijas likumsakarības	46
Ieteikumi lauku sētas un mājas saimniekam	48
Izmantotā literatūra	49

IEVADS

Šī rokasgrāmata ir viena no trim „Lauku ceļotāja” izdotajām rokasgrāmatām lauku tūrisma uzņēmējiem par latviskā mantojuma pielietošanu lauku tūrisma piedāvājumā:

GADSKĀRTU UN GODU PASĀKUMU ORGANIZĒŠANA

LATVIEŠU VIRTUVE

LATVISKA ARHITEKTŪRA, INTERJERS UN AINAVA

Visas rokasgrāmatas ir daļa no plašāka pasākumu kopuma projekta „Kultūras mantojuma vērtību un potenciāla veicināšana Latvijas lauku

tūrismā” ietvaros (www.kultura.celotajs.lv). Projekta mērķis - iniciēt uz latviskā mantojuma balstītus lauku tūrisma produktus, palīdzot lauku tūrisma uzņēmējiem tos veidot profesionālus un konkurētspējīgus. Latviskais mantojums projekta izpratnē ir paaudzēs pārmantotās un joprojām dzīvās tradīcijas gan sadzīvē, svētkos, virtuvē, ēku būvē, mājas un dārza iekārtojumā, gan citās dzīves jomās – kuras, sakņojoties pagātnē, veido mūsu šodienas latvisko identitāti.

Rokasgrāmatas ietver arī projekta konsultāciju programmas pieredzi. Konsultāciju programmai no pieteiktajām tika izvēlētas 15 saimniecības, kas izmantoja profesionāļu ieteikumus, lai savā saimniecībā izveidotu vai uzlabotu latviskā mantojuma tūrisma produktu.

Šī rokasgrāmata veltīta latviskās arhitektūras tēmai, kā praktisks palīgs lauku tūrisma uzņēmējam plānojot un pārveidojot savu sētu un iekštelpas:

Pirmā nodaļa aplūko lauku sētas veidošanas principus, vēsturiskās atšķirības novados.

Otrā nodaļa veltīta ārtelpu arhitektūras principiem – pagalam, žogiem, ēku krāsojumam.

Trešā nodaļa apskata iekštelpu arhitektūru gan no funkcionāla, gan estētiskā viedokļa.

Ceturrtā nodaļa iepazīstina ar ainavas veidošanas principiem, raksturo gan veiksmīgus piemērus, gan kļūdas.

Pateicamies par sadarbību rokasgrāmatas tapšanā autoriem un konsultācijas programmas ekspertiem: arhitektiem Jānim Saknītīm, Inārai Kārkliņai, ainavu arhitektei Ievai Krauklei.

1

LATVIJAS LAUKU SĒTAS VEIDOŠANAS TRADĪCIJAS

Šodien Latvijas lauku ainavā joprojām ir pietiekoši daudz redzama vēsturiskā lauku apbūve, kas ir mūsu kultūrvēsturiskais mantojums. Mūsu vēlme ir šīs vērtības un to pareizas uztveres iespēju saglabāt nākošajām paaudzēm. Lai veicinātu šo vērtību potenciāla iesaistīšanu lauku tūrismā, ir svarīgi, ka lauku sētu šodienas saimnieki pareizi izprot un novērtē šī kultūras mantojuma vērtības. Šodienas sadzīves prasības ievieš zināmas izmaiņas lauku viensētas izmantošanā un līdz ar to tiek veiktas pārbūves un visāda veida uzlabojumi. Pirms uzsākt jebkādas izmaiņas vai uzlabojumus lauku sētas esošajā apbūvē, ir svarīgi izprast tās vēsturiskās vērtības un Latvijas lauku sētas būvniecības tradīcijas.

Pārskats par Latvju sētu iekārtas un apbūves veidiem pamatojams uz piemēriem, kas bija saglabājušies līdz laikiem, kad tos sāka lietpratīgi apzināt un pētīt kā tautas celtniecības liecības.

Zemnieku apmetnes, kas noteica Latvijas lauku ainavu iepriekšējos gadsimtos, bija viensētas. Tikai Latgalē un daļēji Augšzemē bija pārsvarā sādžas. Ciemveida apbūve vietām pastāvēja Kurzēmē, retāk Zemgalē un Vidzemē. Viensētas ir spilgtas liecības latviešu zemnieku tieksmei un pūlēm turpināt agrāko paaudžu iesāktu ceļu, lai kļūtu par savas zemes neatkarīgu kopēju un savas sētas veidotāju. Vairāk iedziļinoties ēku novietnēs un apbūves veidos, tie tiek raksturoti pa atsevišķiem Latvijas apgabaliem – Kurzemi, Zemgali, Vidzemi un Latgali. Pirms tam jāatzīmē divas ļoti svarīgas apbūves iezīmes, kas bija kopīgas visām Latvijas lauku sētām:

1. paradums sētas dzīves un saimniecības vajadzībām celt katrai savu ēku, izveidojot tām īpašus celtnu tipus,
2. konstruktīvais paņēmieni celt ēku sienas no guļus noliktiem kokiem – guļbaļķiem.

Noteicoša loma sētu novietnē bija šādām celtnēm: istabai, klētij, pirtij, lopu mitekļiem un rijai, bet senākos piemēros arī namam.

KURZEMES SĒTA

Kurzemes sētu (attēli: 1, 2) ēku sakārtojumā vērojami šādi galvenie principi:

Sētu raksturīgais kodols ir pagalmis, ārtelpa, ap kuru novietotas atsevišķas ēkas. Līdzenumos tās parasti ir sakārtotas taisnos leņķos vai paralēli viena otrai. Pagalmu ietvēra istaba, klētis un kūtis. Parasti skatījās, lai saimniecības ēkas no istabas būtu pārredzamas. Rijai ārpus pagalma izraudzīja vietu, kas bija atklāta vējiem labības vētišanai un kas līdz ar to būtu pietiekami tālu no pārējām ēkām, lai tās neapdraudētu uguns, ja tā rijā izceltos. Uguns bīstamības samazināšanai vēl noderēja arī sētā stādītie lapu koki. Neietilpa sētas kodolā arī pirts, jo tā prasīja pēc ūdens tuvuma un zināmas noslēptības. Izvēloties vietu kūtim, raudzījās, lai zemes kritums nebūtu vērsts pret istabu un klētiem. Ņēma vērā debespuses, piem., ceļot istabu ziemeļu-dienvidu virzienā, lai saule iekļūtu ēkas abās pusēs.

Īpaši raksturīgas Kurzemei ir sētas ar diviem pagalmiem: istabas vienā pusē ir saimniecības pagalmis ar lopu mitekļiem, bet otrā pusē tīrais, košais pagalmis, kam piekļaujas klētis un dārzs. Abi pagalmi ir pieejami no istabas centrā novietotā nama, kam ir divas izejas, uz katru pagalmu sava.

Kurzemnieku sētās spilgti parādās arī to iemītnieku prasme un tieksme sētā iesaistīt arī kokus, krūmus, citus zaļumus un ziedus, panākot mājīgumu, noslēgtību un glītus skatus, gan skatoties uz sētu no ārpuses gan uzturoties sētā. Īpaša nozīme bija mājas priekšā iekoptajam puķu dārzam. Augļu dārzā sava vieta bija arī bišu dravai ar dažāda veida bišu stropiem.

Ēkas Kurzemes sētā bieži cēla no tēstiem kokiem. Kurzemes dienvidu un ziemeļu novada sētas savā starpā atšķīrās ar ārējo izskatu, ko iezīmēja raksturīgie jumtu veidi. Dienvidkurmēm tie bija niedru vai salmu ar četrām slīpnēm, mīksti, gludi un bieži ar nostiprinātām korēm, ko veidoja nostiprināšanai pret vējiem. Ziemeļkurmēm, kur daba bija nabadzīgāka, raksturīgi bija smagie lubu jumti. Kurzemes Austrumu daļā raksturīgi ir stabotie lieveņi ar lokveida ailām.

ZEMGALES SĒTA

Zemgales sētas (attēli: 3, 4) līdzenumā, kur pāri auglīgām druvām skats sniedzās līdz tālam apvāršnim, zemnieku sētas plašajos kviešu laukos parādās kā atsevišķas, kuplos kokos ieaugušas salas. No sveša skata pasargāta, tur brīvi un dabīgi ritēja mājas dzīve. Sētu celtnes parasti sakārtotas ap taisnstūra pagalmu tā, lai no dzīvojamās ēkas būtu pārredzamas citu ēku ieejas. Dzīvojamo māju pieklāja dārzam un mājas priekšu izveidoja tā, lai to netraucētu kūts saimniecība. To panāca, dārzam piesaistot klētis, kas vasarā noderēja gulēšanai. Plašai graudkopībai atbilda lielās rijas, ko cēla tur, kur labības pievešana no tūrumiem bija parocīgāka. Kad sāka ieviest kuļmašīnas, riju ēkas pārveidoja. Sētās tad uzcēla īpašus labības un barības šķūņus. Sētu saimnieki rūpējās, lai viņu ēkas būtu uzturētas labā kārtībā, būtu apkopti koki pagalmā un augļu dārzā.

Ēkas cēla kā koka guļbūves, jumtus sedza ar salmiem, ko sagādāja graudkopība. Ar laiku Zemgalē ātrāk nekā citos novados ieviesās jauni būvmateriāli: mūra konstrukcijas, apzāģēti koki, naglas, dzelzs apkalums, krāsojums. Daži saimnieki paši sāka ražot ķieģeļus un jumta kārņiņus. Rietumzemgales sētās, kur bija vairāk pakalnu, iezīmējās brīvāks ēku izvietojums.

Atēls 3

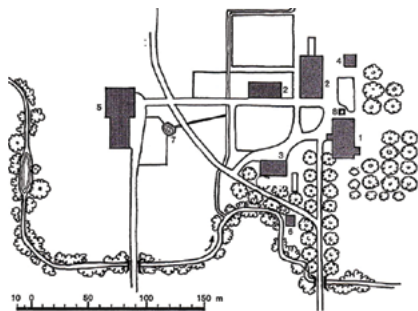

Atēls 4

VIDZEMES SĒTA

Vidzemes sētā (attēli: 5, 6) ēku izvietojumā ir redzama lielāka dažādība un brīvība. Kā kopējais paņēmieni sētu apbūvē, kas vieno visas Latvijas daļas, arī Vidzemē katrai atšķirīgai telpu vajadzībai cēla atsevišķu ēku un veidoja sētu. Parasti ēkas cēla no guļkokiem. Tēstu guļkoku sienas bija redzamas tikai turīgākajās sētās. Laukakmeņus bieži iebūvēja ēku pamatos. Tā 19. gs. otrajā pusē kūtim radās mūrēti pamati. Šis ļoti iespaidīgās rupjo mūru būvdetaļas iekļāvās guļkoku celtniecībā kā zīmīgs arhitektonisks papildinājums.

Vidzemes vidienes celtnēm vērojama zināma rakstura līdzība ar tām, kas agrāk veidoja Zemgales sētas. Dzīvojamā rija bija raksturīga Vidzemes ziemeļu daļā, bet Vidzemes vidienes rijas raksturo plašās nojumes. Vidienes augstienē rijām jumti nolaisti visapkārt līdz zemei. Šāda rija kļūst par visa kalnainā apvidus raksturīgāko celtni. Tam spēcīgu uzsvāru piešķir taisnstūra izgriezums jumtā. Sētas pārējās ēkas kalnainā apvidū nav sakārtotas regulāri, bet gan raugoties, lai rastos saimniecībai piemērots un glīts sētsvidus.

Atēls 5

Atēls 6

LATGALES SĒTA

Latgales sēta (attēli: 7, 8) Latgale, ieskaitot arī Augšzemes austrumgalu, bija pakļauta poļu un krievu pārvaldei un tur zemnieku apmetnes bija izveidojušās sādžu veidā. Latgales sādžas raksturo nelielas sētas ar šauriem apbūves gabaliem, kas parasti bija cieši sarindotas abpus sādžas ceļam, bet nebija saistītas ar zemnieku laukiem. Istabas un kūti šais sētās bija celtas ar galiem pret ielu un to starpā atradās vārti, kas veda nelielā pagalmā. Plašākās sētās istabas otrā pusē bija savs tīrais pagalmi ar klēti un ratnīcu. Rijas un pirtis parasti cēla savrup un dažkārt tās lietoja vairākas saimniecības kopīgi. Būtiska

Attēls 7

atšķirība no pārējās Latvijas parādās Latgales istabu celtniecībā. Sākotnēji tās bija vientelpas guļkoku dūmenīcas ar krāsnī, kurā gatavoja ēdienu. Kā papildtelpu istabai ieejas priekšā piebūvēja vējtveri, kas bija celts no viegla materiāla. Paplašinot māju, vējtverim otrā pusē mēdza uzbūvēt otru istabu ar savu krāsnī. Šāds princips raksturo austrumslāvu tautu celtniecību. Latgales zemnieku istabas bija ļoti vienveidīgas, jo mēdza būt, ka namdari māju uzcirta mežā, bet zemnieks to izjauktā veidā pārveda savā sētā.

Šodienas situācijā liela daļa lauku sētas ir pazaudējušas daļu no Latvijas lauku sētu veidojošiem elementiem. Ir svarīgi, ka patreizējais lauku sētas saimnieks pareizi prot saskatīt šos elementus un novērtē potenciālās iespējas pareizi veidot savu lauku sētu.

Attēls 8

Attēls 9

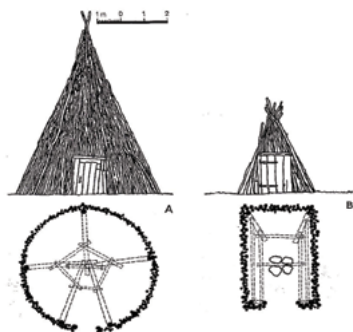
LAUKU SĒTU VEIDOJOŠIE ELEMENTI:

- ❶ ēkas
- ❷ žogi
- ❸ mazās formas
- ❹ zaļā masa
- ❺ ūdens avoti

attēli: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

Attēls 10

Attēls 11

Attēls 12

Attēls 13

Attéls 14

Attéls 15

Attéls 16

2

ĀRTELPA

Mūsdienu globalizācijas apstākļos novērojama tendence lietot arī globālus, mūsdienīgus arhitektūras un interjera izteiksmes līdzekļus. Šo izteiksmes līdzekļu pielietojums masveidā padara novadu, reģionu bezpersonisku. Tradicionālā arhitektūra, tāpat kā tautas valoda, ir unikālas kultūras sastāvdaļa un tās lietojums padara teritoriju unikālu.

VIENSĒTA

Attēls 17

Lai arī katrā novadā ēku arhitektūra ir atšķirīga, to vieno unikālā viensētas ideja. Jo saimniecība bija lielāka un bagātāka, jo vairāk ēku bija sētā. Katrai funkcijai sētā bija sava ēka un katrai vienkāršajai sadzīves lietai - sava vieta. Viensēta un tās elementi ir arhetips vienkāršai un skaidrai arhitektūrai, ko citē un interpretē arī mūsdienu arhitekti. Joprojām noderīgi ir arī vēsturiskie būvniecības paņēmieni - taisnstūrveida plānojums ar skursteni vidū, divslīpju vai četrslīpju jumts. Regulāru karu un ugunsgrēku postītā viensētu arhitektūra, atdzimstot arvien no jauna, kļūst maksimāli praktiska un vienkārša. Šī vienkāršība un praktisms ar laiku kļūst par tautas gaumi, veidojot monumentālu estētisku vērtību. Latviešu viensēta ir vienkāršas dzīves un dabiska skaistuma kods.

Atsevišķu sētu uzbūve un iekārtojums balstīts uz savrupības principa, paredzot katrai saimniecības vajadzībai atsevišķu ēku. Viensētas kodols ir dzīvojamā ēka jeb istaba (17. att.). Ēkas kopā ar pagalmiem, žogiem, akām, ceļiem, sakņu, augļu un bišu dārziem veido organiski saliedētu apbūves vienību, kurā saglabātas paaudžu tradīcijas.

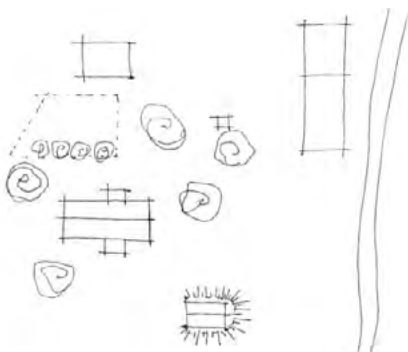
Ēku izvietojumā svarīga loma ir debespusēm un pagalma reljefam. Dzīvojamās mājas būvējamas austrumu - rietumu virzienā, lai valdošie vēji pūstu no ēkas gala un ēkas būtu siltākas. Tradicionāli ēku gali bija slēgtāki un, tikai retā vecajā dzīvojamās mājas gala sienā bija logi. Minētajā virzienā celtai ēkai mazāk apsūno jumts.

VIENPAGALMA PLĀNOJUMS

Vienpagalma plānojumā dzīvojamā ēka, garāža un citas saimniecības ēkas kopā veido plašu, lielākā vai mazākā mērā noslēgtu pagalmu (18. att.). Garāža, stalli u.c. palīgēkas novietotas tālāk no dzīvojamās ēkas. Pirts ceļama kādā klusākā dārza stūrī ūdens tuvumā. Būvējot ēkas ap vienu pagalmu, to ierīko pietiekami plašu, samērīgu ar lielākajām celtnēm. Sētas ēkas ieteicams atdalīt ar lieliem lapu kokiem, kas vienlaikus darbojas kā visas ēkas vienojoša dominante.

Ievērojot tradicionālo funkcionālo ēku izvietojumu, neskatoties uz kādreizējo vēsturisko palīgēku funkcionālā pielietojuma neesamību, šāds savstarpējais ēku attālums un zonējums pret debespūsēm ļauj pilnvērtīgi izmantot īpašumā esošo teritoriju, veido uztverei tīkamu ārtelpu, kas harmoniski iekļaujas apkārtējā reljefā un veģetācijā.

Celiņu labiekārtošanai dodama priekšroka dēļu klāja iesegumam, neliela izmēra betona vai dabīgajiem bruģakmeņiem, koka stabiņu

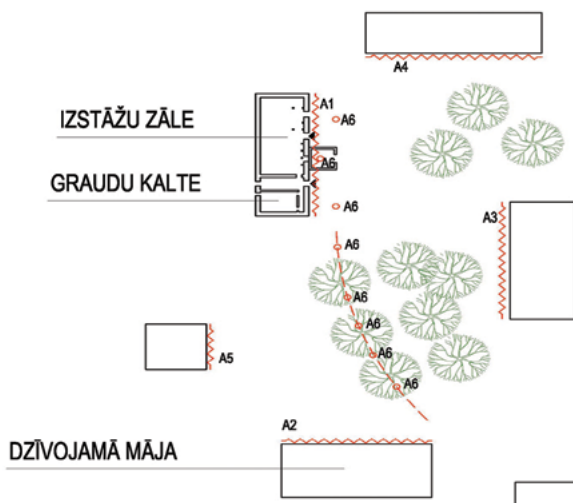

Attēls 18

“stāvsegumam”, grants segumam. Nav ieteicams (pieļaujams) asfaltbetona seguma pielietojums. Vienpagalma plānojuma piemērs konsultāciju programmā (19. att.):

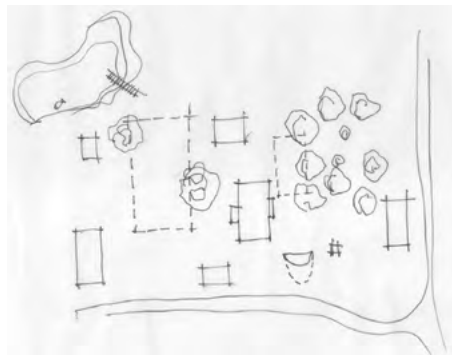
Pagalma vidū lieli lapu koki, kas vienlaikus darbojas kā visas ēkas vienojoša dominante. Konsultāciju programmas ietvaros tika sniegts priekšlikums ar gaismas ķermeņiem iezīmēt ceļu uz rekreācijas būvi un izgaismot pagalma kontūru ar zem ēku pārkarēm izvietotiem gaismekļiem.

GAISMAS ĶERMEŅU IZVIETOJUMS TERITORIJAS PLĀNĀ

Attēls 19

DIVPAGALMU PLĀNOJUMS

Attēls 20

Divpagalmu plānojuma centrā ir dzīvojamā ēka, vienā pusē palīgēkas, garāža, šķūņi, otrā pusē - viesu māja, pirts, citi rekreācijas objekti (20. att.). Starp ēkām veidojas divi pagalmi: saimniecības pagalms un prezentatīvs rekreācijas pagalms. Tajā ierīkojams košumdārzs, stādāmi koki, krāšņumkrūmi, puķu dobes, kas robežojās ar augļu un bišu dārzu. Saimniecības pagalmā ir zāliens un piebraucamie ceļi, saimniecības ēkas.

Divpagalmu plānojuma piemērs konsultāciju programmā (21. att.):

Attēls 21

Izbūvējot nojumi viesībām, atpūtas zona tiek atdalīta no saimniecības zonas, tādējādi izveidojot divpagalmu plānojumu.

ĒKAS

Līdz 19. gs. latvieši savas mājas būvējuši tikai no koka (22. att.). Egles vai priedes baļķi veido vienstāva ēkas dzīvošanai un saimniecībai. Ēkas būvētas noapaļkoka, vienpusēji vai divpusēji aptēstiem baļķiem guļbūves konstrukcijā vai statņu konstrukcijā ar guļbaļķu pildījumu. Ārsienu konstrukciju aizsardzībai pret nokrišņiem izmantots vertikāls dēļu vai plēstu apaļkoku apšuvums. Ezeru apkārtnē sienas aizsargāja arī ar vertikāli liktu niedru apšuvumu.

Koks pielietots visur - durvis, griestos, grīdās, starpsienās, mēbelēs, saimniecības piederumos un aksesuāros. Tikai pamatos un krāsnīs likti laukakmeņi. Pamati mūrēti no laukakmeņiem kaļķu un grants javā, vienkāršākām ēkām - akmens pavīļas. Dīvu vai vairākslīpju jumti segti rudzu salmiem, ezera niedrām vai lubām. Pielietots arī dēļu klāja jumta iesegums.

Attēls 22

Attēls 23

19. gs., kad latvieši gūst saimniecisko brīvību, sētās būvē arī mūra celtnes (24, 25. att.). To īpatsvars nav liels, jo tradīcijas joprojām ir stipras, kokmateriāls ir pieejams pašu saimniecībā, tas ir lētāks.

Zvejnieku - zemnieku ēkas 18. gs. un 19. gs. pirmajā pusē celtas galvenokārt guļbūvē no aptēstiem balķiem, (23. att.) kas stūros savienoti gludajos pakšos, vai statņu konstrukcijā, vietām celtas arī

Attēls 24

Attēls 25

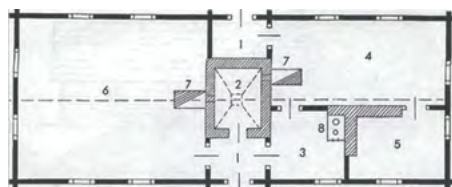
Attēls 26

Attēls 27

māla kleķa saimniecības ēkas, retāk dzīvojamās ēkas. Vairāk raksturīgas gludās balķu sienas, krusta pakši ar pāri laistiem galiem. 19. gs. otrajā pusē saimniecības ēkas, sevišķi kūti un stallus, sāka celt no laukakmeņiem, bet labības šķūņus - koka karkasa konstrukcijā, ar dēļu sienām. Dzīvojamo māju celtniecībā plašāk sāka izmantot ķieģeļus.

Klētīm raksturīgās lielās jumta pārkares, "oderētas" durvis ar smalku krāsu pielietojumu dekoratīvo apšuvuma dēļu šķēršļa izcelšanai, dekoratīvi veidotas koka kolonas un margas (27. att.).

Attēls 28

Izvēloties vēsturiskus dekoratīvo elementu risinājumus, ieteicams balstīties uz konkrētās teritorijas arhitektūras mantojuma pārskata materiāliem. Teritorijās, kur tādi nav izstrādāti, pirms būvprojekta uzsākšanas veikt profesionālu apkārtnes teritorijas dekoratīvo būvelementu analīzi, ieskaitot durvju un logu rāmju dalījumu un krāsojumu.

Tīrs, lineāras formas ēku plānojums, ievērojot vēsturiski izveidojušās (izejot no dabā pieejamā būvmateriālu sortimenta) apjomu proporcijas (28. att.). Apdares detaļu risinājumiem nav raksturīga rūpnieciska perfekcija. Logu apmales, slēgi, starpdzegas, dzegas, kokā griezti nasegdēļi, profilēti spāru gali, margu balsti un c. – visus šos tradicionālās arhitektūras dekoratīvus elementus vieno praktisms, raupjums un vienkāršība, tos uzlūkojot ir nolasāms amatnieka roku darbs (26, 29, 32 att.).

Attēls 30

Jumti bija četrslīpju, divslīpju ar pusšļaupumiem galos (30. att.) vai divslīpju. Jumta segumam izmantoti salmi, lielo ezeru apkārtnē - niedres, mežainajos apvidos - nereti lubas.

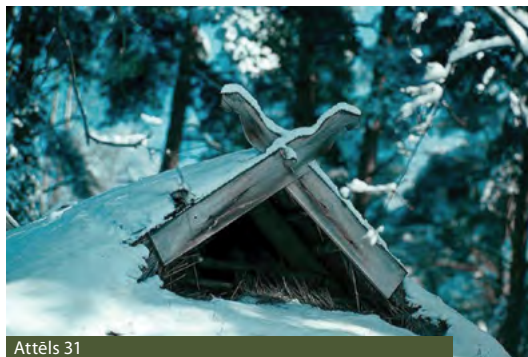
Dienvidkurzemei vairāk raksturīgi četrslīpju piramīdas jumti, kas klāti ar salmiem vai ezera niedrēm, nostiprinot kori ar grants - māla - spaļu uzbērumu, arī kombinēta seguma jumti - apakšā salmi, virsū niedres.

Četrslīpju niedru jumts ar brodiņiem - nelielām atverēm četrslīpa jumta kores galos (31. att.). Tradicionāli brodiņus izbūvē četrslīpju jumtiem vai divslīpju jumtiem ar nošļaupumiem ēkas galos. Brodiņi izbūvēti dūmistabām (dzīvojamā ēka bez skursteņa) Kurinot krāsni, dūmi izplūda namā (ēkas centrālajā telpā, kur ierīkots pavards), tad augšistabā jeb bēniņos un no turienes caur brodiņiem laukā. Brodiņi izbūvēti arī ēku vēdināšanai.

Ziemeļkurzemē biežāk sastopami divslīpju jumti, kas klāti ar lubām (apmēram 6 pēdu gari, sašķelti priedes koka skali, ar kuriem pamišus pārsedz jumtu vairākās kārtās) vai niedrēm, reti

Attēls 29

Attēls 31

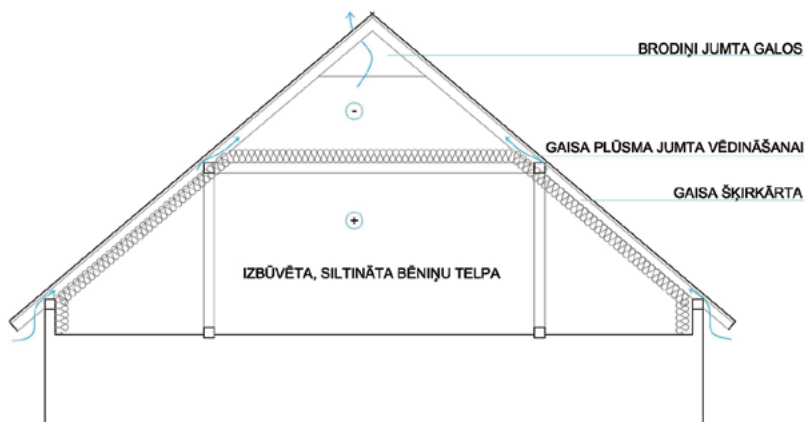
Attēls 32

ar salmiem. 19. gs. otrajā pusē jumtus jau nereti sedza ar kārņiņiem, skaidām un dēlišiem. Vidzemē bieži sastopami augsti, stāvāki divslīpju jumti ar pusšļaupumiem galos. Pie šādas jumta izbūves veidojas lielāka bēniņu telpa.

Mūsdienās brodiņu izbūve saglabājama kā spilgts tradicionālās arhitektūras izteiksmes līdzeklis, tie kalpo arī jumta telpas vēdināšanai (34. att.). Īpaša vērība jumta vēdināšanai jāpievērš, izbūvējot, apdzīvojot jumta telpu. Lai novērsu kondensāta uzkrāšanos, siltinot jumtu, starp jumta segumu un siltumizolāciju jānodrošina brīva gaisa plūsma - gaisa šķirkārta.

Attéls 33

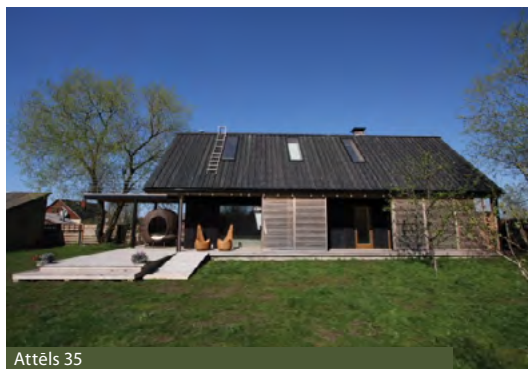

Attēls 34

Jumta ieseguma materiāli - koks, dēļu klājs (35. att.) ar hidroizolācijas apakšklāju, lubiņu segums (33. att.), dakstiņu jumts. Retāk - niedru jumts, ja šis materiāls pieejams tuvākajā apkārtnē. Pieļaujams arī metāla skārda neprofilētu lokšņu iesegums un bituma dakstiņu iesegums. Kā pagaidu risinājums pieļaujams arī azbestcimenta lokšņu vai jumta papes iesegums.

Vēlams izvairīties no horizontālu jumtu veidošanas - ņemot vērā ēku nelielo mērogu, šāds risinājums svešs viensētas apbūves raksturam. Ēku apdarē izmantojami dabīgie materiāli - galvenokārt koks. Atkarībā no ēkas izmēra, arī ķieģelis, akmens vai apmetums. Stiklu, metālu, krāsotus apdares materiālus izmantot kā akcentus, kas pievienoti ēkas pamatapjomam - verandas, ieejas mezgļi u.c. Nav vēlams sintētisko apdares materiālu pielietojums.

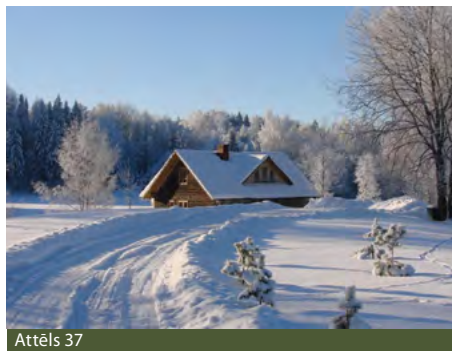
Kvalitatīvu, tradīcijās sakņotu vidi veido arhitektūras kopums, kurā vienojošo, kopīgo arhitektūras izteiksmes līdzekļu (ēku savstarpējais izvietojums – viensētas princips, forma, apdare, detaļu raksturs, utt.) ir vairāk nekā atšķirīgo. Jaunbūves iekļaušanās šādā kontekstā vairo apkārtējās vides kvalitāti un arī pašas jaunbūves arhitektonisko vērtību (37,38,39,40,41. att.).

Attēls 35

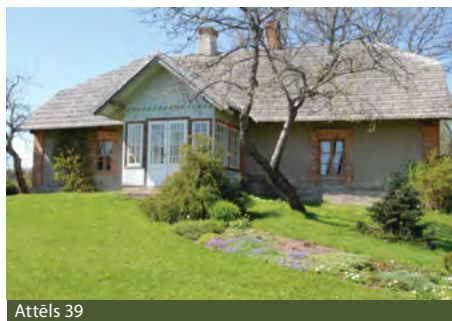
Attēls 36

Attēls 37

Attēls 38

Attēls 39

Attēls 40

Nav vēlams uzkrītoši disonējošu arhitektūras izteiksmes līdzekļu lietojums. Būves iekļaušanās vai neiekļaušanās vides kontekstā tiešā

veidā ietekmēs blakus esošo īpašumu vērtību. Kvalitatīva arhitektūra ievēro tradicionālās vides kontekstu, tās individuālisms ir smalki niansēts (41. att).

Attēls 41

KRĀSAS

Līdz ar augošo interesi par ekoloģiju un kultūras mantojuma saglabāšanu ir augusi arī interese un pieredze par tradicionālo krāsu izgatavošanu un lietošanu. Īpaši aktuāla šo krāsu lietošana ir restaurācijā un tradicionālajā būvniecībā. Pie tradicionālajām krāsām pieder lineļļa krāsa (42. att.), kokdarva (kas ir arī antiseptizējošs līdzeklis), t.s. zviedru (arī krievu, somu) krāsa, kaļķu krāsa, olu tempera dažādās variācijās un limes krāsas. Visas tradicionālās krāsas ir atgriezeniskas. Tas nozīmē, ka jebkurā laikā tās var nomazgāt vai notīrīt ar viegliem paņēmieniem. Pilnīgi visas tradicionālās krāsas (pat kokdarva) ir ūdens tvaika caurlaidīgas.

Attēls 42

Šī īpašība ir ļoti svarīga, jo visi būvmateriāli, izņemot metālus, stiklu, cietos akmeņus, satur ūdeni. Piemēram koksne ārējos apstākļos satur vismaz 15% ūdens, šis daudzums nepārtraukti mainās, atkarībā no temperatūras svārstībām, relatīvā gaisa mitruma un tiešiem nokrišņiem. Ūdens, kad nokļuvis koksnē, turpina savu ceļu kā tvaiks, kas, gaisam kļūstot sausākam, iztvaiko caur materiāla virsmu.

Tradicionālajās krāsās saistvielām izmanto materiālus, kas dabā atjaunojas – lineļļa, kokdarva, rudzu milti, organiskās limes u.c. Tādas tradicionālās krāsas kā lineļļa, kokdarva kalpo ilgāk nekā līdzīgi mūsdienu materiāli. Dabīgo pigmentu pielietojums nodrošina savstarpēji saskanīgu toņu paleti. Krāsas sastāvs veido pusmatētas krāsas faktūru.

Tradicionālās krāsas tiek gatavotas no dabīgiem produktiem, to veidotā toņu gamma sasaucas ar lauku ainavā dominējošo. Izvēloties krāsojumu viensētas ēkām, ieteikums izvēlēties toņus no paletes, kas visu gadu sastopami lauku ainavā, tātad Ziemas ainavā sastopamos krāsu toņus. Nav vēlams spilgtu, spīdīgu, (sintētisku) krāsu toņu lietojums.

Konsultāciju programmas piemērs:

Ēkas krāsu pase izstrādāta, izmantojot pelēko toņu gammu. Pelēkajam pamattonim mūsdienās pieejams īpaši plašs nianšu spektrs. Kā tonāls akcents projektēta auduma nojume virs āra terases (43. att.).

Attēls 43

Konsultāciju programmas piemērs:

Nav vēlams atšķirīgus apdares materiālus krāsot vienā toņu gammā - vienādā vai ļoti līdzīgā krāsā. Atjaunojot koka apšuvuma krāsojumu, ieteikums to krāsot pelēkā, no dzīvojamās ēkas kīgieļu apšuvuma atšķirīgā tonī (44. att.).

Attēls 44

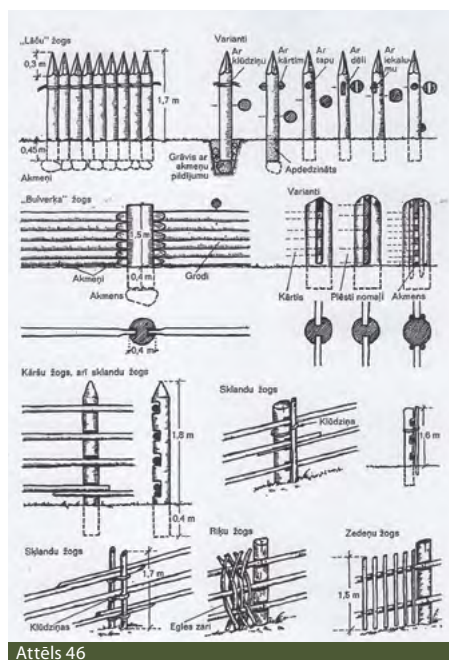

Galvenais izejas materiāls žoga izbūvei - koks (45. att.). Jo mazāk apstrādāts, (izņemot ķīmisku apstrādi) jo labāk. Vēsturiski žogu būvniecībā izmantoja visus apkārtnē pieejamos materiālus - akmeni un koku.

Tradicionālajā kultūrvidē labi iederas zemas zedeņu, riķu vai koka sētiņas (47. att.).

Izmantojot vietējos dabas resursus racionāli, vienā sētā būvēja dažādas konstrukcijas koka žogus.

Nav pieļaujams augsts, necaurredzams nožogojums, metāla vai plastmasas pinuma žogu pielietojums. No senākiem žogu tipiem mūsdienās nebūtu vēlams pielietot blīvo stāvvkoku „Lāču” žogu un gulķoku „Bulverča” žogus.

Attēls 46

Viena no svarīgākajām tradicionālo žogu arhitektūras rakstura iezīmēm - žogs būvējams no nekalibrētiem materiāliem. Mūsdienu viensētā žogs pamatā kalpo kā estētisks teritorijas robežu marķieris, papildinot apbūves ainavisko ansambli.

Sekojoš vārduriski funkcionālajiem žogu izbūves principiem, tuvāk mājām ganījās sīklopi un mājputni, tāpēc tika celti smalkāki žogi - riķu, zedeņu vai viju. Tālāk no mājas ap liellopu ganībām tika ierīkoti kāršu, slipkoku vai sklandu žogi.

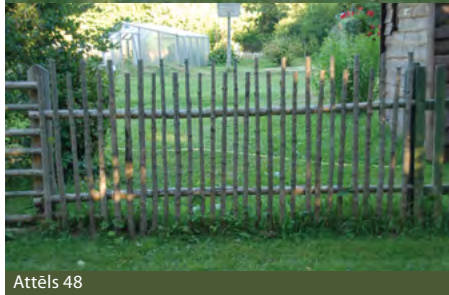

Attēls 45

Attēls 47

Tradicionālo žogu izbūves piemēri.
Saimniecība „Krogī” Pitrags, Kolkas pagasts.

Attēls 48

IEKŠTEĻPU
ARHITEKTŪRA

TELPU VISPĀRĒJAIS KOMFORTS

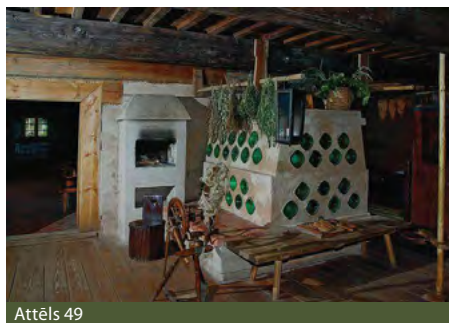
Rokasgrāmatā tiek dotas norādes par vispārējiem jautājumiem, kuriem būtu jāpievērš uzmanība būvniecības procesa gaitā. Apskatīto tēmu pielietojumam praksē ieteicama katras individuālas situācijas analīze un attiecīgās nozares speciālista piesaiste.

APKURE, KLIMATS

Par optimāliem iekšējā gaisa komforta parametriem pieņem $+20-24^{\circ}\text{C}$, relatīvo mitrumu 40–60% un CO_2 saturu ne vairāk kā 1000ppm (promiles) jeb vienu procenta desmitdaļu. Šos parametrus nodrošina pareizi ierīkots telpu apkures un vēdināšanas komplekss. Atkarībā no izvēlēta kutināmā veida, centralizētas apkures risinājumus izstrādā sertificēts speciālists.

Ierīkojot sausā kurināmā krāsnis, plīti, kamīnus vai kamīnkrāsnis kā publiskā interjera sastāvdaļu, atsevišķa uzmanība pievēršama siltuma avota izvietojumam attiecībā pret mēbeļu grupām (50. att.) un siltuma starojuma plūsmas aktivitātei.

Viskomfortablākais risinājums ir kurtuve kombinācijā ar lielu siltuma akumulācijas virsmu. Akumulētais siltums tiek izstarots telpā vienmērīgi un ilgstoši.

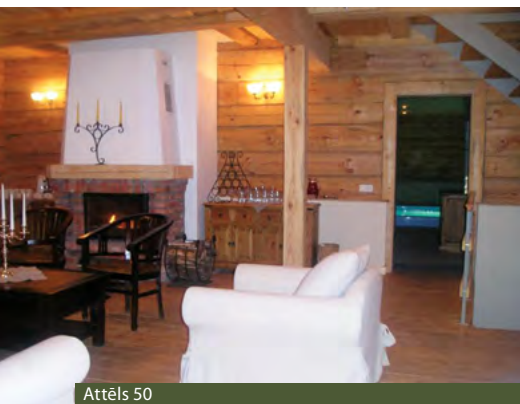

Attēls 49

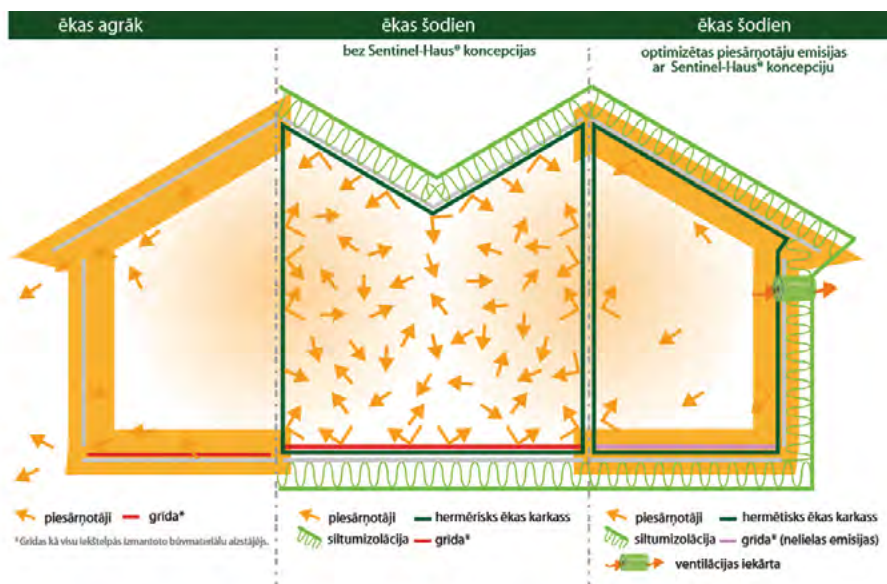
Vienmērīgs klimats telpā. Plānojot lielus iestiklojumus, pievērš uzmanību to orientācijai pret debespusēm. Lai izvairītos no telpu uzkaršanas saulē, vēlams ierīkot noēnojošas pārkares (51. att). Savukārt, ziemā šāda pārkare netraucē saules stariem, kas var iespiēdēt telpā un dot papildus siltumu. Lieliem iestiklojumiem jāievēro papildus termoizolācijas un UV starojuma aizsardzības prasības.

Attēls 51

Attēls 50

VĒDINĀŠANA, VENTILĀCIJA

Telpu gaisa kvalitāte atstāj iespaidu uz cilvēka veselību, labsajūtu, uzmanības un darba spējām. Ja vienīgais telpas gaisa piesārņojuma avots ir cilvēki, svaigā gaisa padeves minimums ir 15 m³/h uz vienu cilvēku.

Jāņem vērā, ka telpām jābūt pietiekami plašām, publiskajām telpām jāparedz pietiekams gaisa apjoms, telpas kubatūra. Parasti plānojot sekojam līdzī nepieciešamajam telpas izmēram plānā. Papildus uzmanība jāpievērš arī griestu augstumam, dabīgajai gaisa apmaiņai. Telpās, kur griestu augstums nepietiekams, jāierīko piespiedu svaigā gaisa pieplūde, ja nepieciešams, arī nosūce.

Mūsdienās, uz mazu enerģijas patēriņu orientētais būvniecības standarts paredz maksimālu ēkas siltumzudumu samazinājumu. Kādreizējos koka logus „ar spraugām gaisa pieplūdei” aizstāj blīvi noslēgti logu rāmji. Telpas vēdinām, atverot logus, kas rada siltuma zudumus. Šādā situācijā, it sevišķi telpās, kur uzturas daudz cilvēku, vēlams ierīkot ventilāciju ar siltuma atgūšanu, kur izvadāmais siltā gaiss ar siltummaiņa palīdzību sasilda ieplūstošo auksto gaisu (52. att.).

AKUSTIKA

Telpas akustisko komfortu nosaka norobežojošo konstrukciju (sienas, grīda, griesti) skaņas izolācija un telpas apdares (virsmu) materiālu skaņas absorbcija. Jo augstākas ir šo konstrukciju un

Attēls 52

materiālu izolācijas, absorbcijas spējas, jo zemāks trokšņu līmenis.

Apdares materiālu izvēlē priekšroka dodama tradicionālajiem apdares materiāliem ar augstu skaņas absorbcijas spēju. Slikts risinājums ir lamināta parkets. Jāpanāk zems skaņas atstaroju-
mu līmenis. Aizkari ir izmantojami kā akustiskais materiāls.

APGAISMOJUMS

Strādājot konsultāciju programmas ietvaros, nākas konstatēt, ka saimnieki visai bieži gaismekļu izvēli atstāj pēdējā vietā - visi būvdarbi jau veikti, plānotais budžets arī krietni patērēts un atstātajiem vadu galiem tiek kas „no lētā gala”.

Telpu komforts, to ērta lietošana vistiešākajā veidā ir atkarīga no kvalitatīva, atbilstoši paredzētajai telpas funkcijai ierīkota apgaismojuma. Kvalitatīvs, komfortabls apgaismojums nenogurdina acis. Tas nav žilbinošs un nav arī pārāk blāvs.

Atbilstoši telpas funkcijai un plānotajam mēbeļu (funkcionālo grupu) izvietojumam ir jāizvēlas gaismekļi, kas paredzēti:

- vispārējam apgaismojumam
- vietējam jeb lokālam apgaismojumam
- ekspozīcijas izgaismošanai
- apgaismojumam kā orientierim telpā
- dekoratīvajam apgaismojumam.

FUNKCIONALITĀTE

TELPU SAVSTARPĒJAIS IZVIETOJUMS

Telpu savstarpējā izvietojumā jāņem vērā sekojošais:

- a) ēku iekšējo funkciju attiecība pret debespusēm
- b) ēku iekšējo funkciju attiecība pret valdošajiem vējiem
- c) iekštelpu funkcionālais plānojums
- d) apkalpes zona viegli pieejama, vizuāli nemanāma
- e) apmeklētājs nejūt apkalpes (saimnieciskās) zonas darbību.

TELPA IEKŠĒJAIS PLĀNOJUMS, MĒBEĻU IZVIETOJUMS

Nav vēlams telpu pārslodze, kas īpaši attiecināms uz jumta stāvā izbūvētām telpām. Nepietiekamā griestu augstuma (jumta slīpuma dēļ) šādām telpām ir maza telpas kubatūra attiecībā pret telpas izmēru plānā, tātad mazāks gaisa apjoms un mazāka funkcionāli izmantojamā zona.

ESTĒTISKĀ KVALITĀTE - STILISTIKA

Sekojošajam iekštelpu iekārtošanas principam, katru lietu Saimnieks savās mājās izbūvēja, vadoties pēc nepieciešamības, tātad - LIETDERĪGU. Tā tika radīta ilgmūžīga - IZTURĪGA, un tikai tad pievienoti dekoratīvi elementi - SKAISTUMS. Jāatzīmē, ka šī lietderība un izturība pašas par sevi piešķir lietām savdabīgu skaistuma dimensiju. Tradicionālo interjeru kopumā raksturo lietīš-ķa vienkāršība un praktisms. Katrai lietai ir savs pielietojums, funkcija. Tradicionālajam interjeram nav raksturīga ārišķība, izteikts dekoratīvisms.

Dabīgo, apkārtējā dabā sastopamo būvmateriālu un apdares materiālu lietojums, vietējo amatnieku darinātas vai restaurētas mēbeles, kas veidotas novadam raksturīgā formu valodā un tehnikā, austi audumi novadam raksturīgajās krāsās un rakstos rada unikālu vidi, iekštelpu atmosfēru, kurai analoģu viensētas apmeklētājs neatradīs nekur citur pasaulē.

KRĀSU UN APDARES MATERIĀLU IZVĒLE

Vēlams telpu apdarē izmantot dabīgos apdares materiālus, izvairīties no sintētisko materiālu lietošanas. Tradicionālā interjera apdares materiāliem nav raksturīga rūpnieciska izpildījuma precizitāte. Tie nav ģeometriski precīzi. Tiem piemīt amatnieciska individualitāte (53 - 62. att.).

Attēls 53

Attēls 54

Attēls 55

Attēls 56

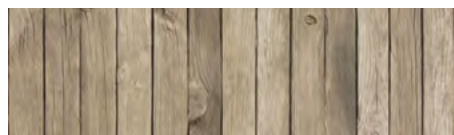
Attēls 57

Attēls 58

Attēls 59

Attēls 60

Attēls 61

Attēls 62

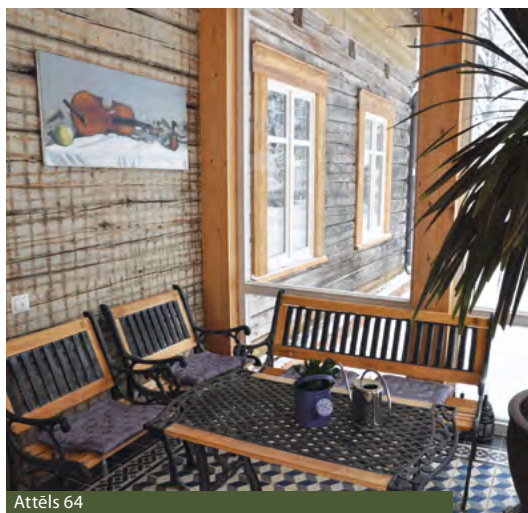

Dabīgo apdares materiālu pielietojums nodrošina vienmērīgu telpu mikroklimatu un augstu vispārējo telpu komfortu.

Nav vēlams monohroms telpas krāsojums, jeb visu plakņu apdare ar vienu materiālu.

MĒBEĻU IZVĒLE

Viesu namā stilistiski neiederas septiņdesmito gadu „sekciju” tipa mēbeles. Tās aizvietojamas ar restaurētām mēbelēm vai amatnieku būvētām. Tradicionālajām mēbelēm nav raksturīga rūpnieciska perfekcija. Tās izgatavotas no pilnkoka un to apdarē nolasāms amatnieka roku darbs, pielietoti novadam, sētai raksturīgi individuāli ornamentī. Tradicionālajā interjerā labi iederas arī mūsdienīgas, minimālisma stilā veidotas mēbeles. (63, 64, 65. att.).

Attēls 64

Attēls 65

Attēls 66

Attēls 67

Attēls 68

GAISMAS ĶERMEŅU IZVĒLE

Gaismas ķermenis sastāv no gaismas avota (spuldzes) un apgaismes armatūras, kas pārveido un sadala telpā spuldzes izstaroto gaismu.

Gaismas ķermeņu izvēlē priekšroka dodama neitrāliem, funkcionāliem gaismas ķermeņiem, kuru apgaismes armatūras apdarē nav pielietotas košas krāsas, apzeltīta, spīdīga metāla imitācijas. Gaismas ķermenis ir vienkāršs, lakoniskas formas un funkcionalitātes apvienojums (66-71. att). Izņēmums ir vēsturisku un amatnieku darinātu gaismekļu pielietojums (72. att.).

Izmantojot vēsturiskus vai amatnieku veidotos gaismas ķermeņus, pastiprināta uzmanība jāpievērš to atbilstībai kopējam telpas interjera raksturam un funkcionalitātei (radītā apgaismojuma kvalitātei).

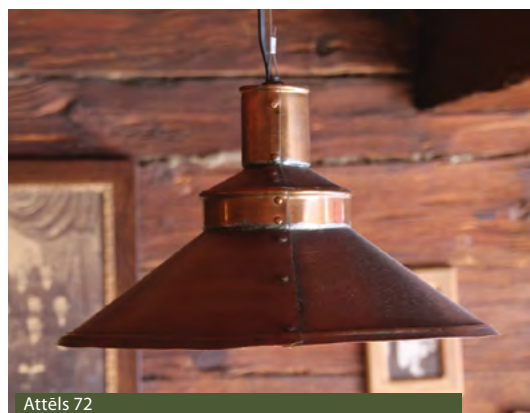
Attēls 69

Attēls 70

Attēls 71

Attēls 72

Attēls 73

MOBILAIS INTERJERS- AKSESUĀRI

Ieteicams interjerā eksponēt sētai raksturīgo, vietējo amatnieku darinājumus (73-78. att).

Vēlams izvairīties no raibas, krāsainas gultas veļas pielietojuma. Ieteikums izmantot lina audumu. Pārklājiem vēlams izmantot tautiskajās tradīcijās austu vai monohromu audumu.

Attēls 74

Attēls 75

Attēls 76

Attēls 77

Attēls 78

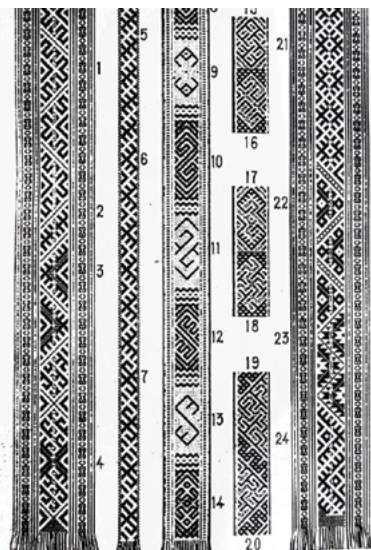
GRAFISKAIS PIELIKUMS, KONSULTĀCIJU PROGRAMMAS PIEMĒRI

Tautisko ornamentu pielietojums telpu apdarē piešķir interjeram individuālu raksturu (79. att.).

Priekšlikums uz 2. stāva zāles gala sienas izveidot tautiska ornamenta rakstu (83. att.).

Interjerā saglabāts un nolasāms dažādu konstruktīvo un apdares risinājumu uzslāņojums. Renovētajās ēkas daļās saglabāts tradicionālajai amatniecībai raksturīgais prakticismis un vienkāršība (81. att.).

Lai vizuāli „saīsinātu” stieptās telpas (82. att.), priekšlikums telpu gala sienas krāsot tumšākas, imitējot austas segas rakstu novadam raksturīgā krāsu salikumā (80. att.). Pārējās šo telpu sienas, kā arī kamīnzāles sienas, izņemot gala sienu krāsojamas neitrālā pelēkā tonī.

Attēls 79

Attéls 80

Attéls 81

Attéls 82

Attéls 83

AINAVAS VEIDOŠANA
LAUKU SETĀ

TRADICIONĀLIE AUGI LAUKU SĒTĀ

SENĀKĀS AR KOKIEM SAISTĪTĀS TRADĪCIJAS

Senākās ar kokiem saistītās tradīcijas noteic Latvijas teritorijā tradicionālā lidumu zemkopība, kas sāk attīstīties jau 2. gadu tūkstoši p.m.ē.. Mājvietas izvēlējās auglīgajos ozolu, liepu mežos, kur varēja iekopt ražīgākus lidumus. Šajā periodā kokus pie mājām nestādīja – tika izcirsts esošais mežs, saglabājot atsevišķus lapu kokus vai to pudurus pie mājvietas. Liepas deva paēnu, aizvēju, pasargāja blakus esošās ēkas ugunsgrēka gadījumā, kā arī bija īpaši izturīgas pret nomīdišanu pagalmos. Oši, kļavas, ozoli, vīksnas, tika intensīvi izmantoti saimniecības lietu izgatavošanā. Īpaši tika saglabātas arī mežābeles. Rituālu vieta tika veidota tālāk no dzīvojamām ēkām, starp laukiem saglabātās svētbirzis, kur pakāpeniski palika tikai lielākie koki – visbiežāk ozoli āderu krustpunktā. Vēl 13.gs. hronists min, ka Vidzemē ļoti lielus kokus uzskata par svētiem.

JAUNĀKO LAIKU TRADĪCIJAS AUGU IZVIETOJUMAM LAUKU SĒTĀ

Pieaugot iedzīvotāju blīvumam un antropogēnās slodzes ietekmē mainoties sugu sastāvam mežos, lidumus nācās līst arī neauglīgākos skujkoku mežos, silos, kur lauku sētai nepieciešamie koki jāstāda pašiem.

Liecības par koku lietojumu glabā senākais tautas dziesmu slānis, ticējumi un parunas – liepa pagalmā – sievietēm, ozols tīrumā – vīriem, ābele dārzā – mātes koks, pilādzis pie vārtiem – sargā no ļaunuma. Kļava, osis, goba, vīksna, kastanis tika stādīti vai saglabāti sētas ziemeļu pusē, pie ganībām kā noēnojums.

Priedi un egli kā ugunsnedrošus kokus, pie mājām nestādīja. Kā izņēmums – nepieciešamības gadījumā – egļu rinda pagalma aizsardzībai no

Attēls 84

valdošiem vējiem (84. att), pietiekošā attālumā no ēkām, lai izgāžoties nebojātu ēkas. Ārpus pagalma tika atstāti koki ar trausliem zariem, smalkām lapām - bērzs - pie iebraucamā ceļa, Māras koks vītols - pie ganību ceļa, pirts, ūdeņu malās, alksnis - kā mitru vietu susinātājs.

Senākie ticējumi vēsta: «Ozols nedrīkst stādīt mājas tuvumā, tad Pērkons bieži mājā sper», «Ozoli un ievas noņem ābelēm ziedus», tāpēc ozolus pagalmā sāka stādīt tikai 19. gs. vidū, kad zinātnes progress veicināja noliedzošu attieksmi pret senču gudrībām.

Latvijā 17.gs. pat muižu dārzi neizcēlās ar lielu dekoratīvo augu klāstu. Savu vietu stabili bija ieņēmuši dārzeni - dažādi kāposti, kāļi, rutki, dažādas bietes, burkāni, zirņi, pupas, gurķi lecektīs, majorāns, timiāns, baziliks, kartupeļi (no 18.gs. sākuma); ogulāji - jāņogas, ērkšķogas, cidonijas; augļu koki - ābeles, ķirši, plūmes (krēķi), bumbieri. Muižu krāšņumam kalpoja puķu dārzs ar kresēm, kliņģerītēm, salvijām, tulpēm, narcisēm, peonijām, Rietumeiropas vai Tuvo Austrumu mežrozēm, vītenrozēm. Ļoti maz tika lietoti krūmi - irbenes, vilkābeles, vēlāk plūškoki, ceriņi, jasmīni, dievkociņš.

Zemnieku dārzkopība bija sakņkopība, pušķota ar kādu mežābeli vai ķirsi. Dekoratīvie augi zemnieku sētas pagalmā pārliecinoši ienāk tikai 19.gs., līdz ar īpašumtiesībām uz zemi. Dārza krāšņumaugi ir sociāls fenomens, kas simbolizē savas mājas un neatkarību. Faktiski augu izmantotais augu sortiments visā Latvijas teritorijā bijis ļoti līdzīgs un tika pārņemts no muižu dārziem. Mūsdienās par latviskiem augiem tiek uzskatītas peonijas, dālijas, lielziedu margrietiņas, flokši, asteres, samtenes, miķeļiņi, mārtiņrozes, kliņģerītes, krāšņās sirdspuķes, mārpuķītes, narcises, kāršrozes, tulpes, lilijas, dienziendes u.c.

VECĪ KOKI DĀRZĀ

Zemnieki sētas iekārtojumam piegāja no praktiskās lietderības principa. Ja kāds koks, krūms traucēja sētas attīstībai, bija izstīdējies vai neveselīgs, to nozāgēja. Šodien koku zāgēšana arī privātās teritorijās jāsaskaņo pašvaldībā.

Jāatceras, ka ābelēdārzs labi ražo 20 gadus, tad tas jāatjauno. Ja ir kāda īpaša ābele, varam to saglabāt un kopt kā krāšņumkoku. Nozāgētā koka celms jāsaskalda vai jāsafrēzē, nevis jāzaglabā kā neveiksmīgs puķu paliktnis un pieminekļis bojā gājušajam kokam.

Piemēnas koku stādīšana ir samērā jauna tradīcija no dienvietu zemēm, kur katrs koks ir milzu vērtība. Latvijā koki aug jebkurā neapsaimniekotā vietā un drīzāk jāuzrauga, lai tie neizaugtu nevietā. Koku stādīšana ir rūpīgi jāplāno, lai pēc dažiem gadu desmitiem tie neradītu galvassāpes mūsu pēctečiem.

NB! Kokus drīkst stādīt ne tuvāk kā 5m no ēkām un 2-3m no inženierkomunikāciju tīkliem!

FUNKCIONĀLAIS ZONĒJUMS LAUKU SĒTĀ

Svarīgi norobežot atšķirīgu funkciju - reprezentācijas, atpūtas un saimniecības ārtelpas (85., 86. att.) Būtiski, lai ir pietiekami daudz atklātas, ar būvēm un stādījumiem neaizņemtas platības.

Attēls 85

(86. att.) Dobe atdala saimniecisko pagalmu un ieeju mājā. Celiņu virza uz pirti un tālāko atpūtas vietu.

(85. att.) Stādījumi atdala saimniecisko pagalmu, sakņu dārzu, lapeni un ugunscura vietu.

Attēls 86

REPREZENTĀCIJAS ZONA

Iebraucamais ceļš, vārti un priekšdārzs ir mājas vizītkarte, kas rada pirmo iespaidu. Plānojumu nosaka īpašuma vārti un galvenā ieeja galvenajā ēkā.

Attēls 87

- ➊ Rūpīgi sakopts, bez liekām detaļām, ar kādu krāšņu akcentu.
- ➋ Norādēm pie ceļa jābūt labi izlasāmām un saprotamām, braucot atļautajā ātrumā, ar atstarojošiem burtiem vai izgaismotām.
- ➌ Jābūt nepārprotamam mājas nosaukumam, ēkām atbilstošā stilā (87. att.). Jāizvairās no vairākām atšķirīgām norādēm vienviet!
- ➍ Iebrauktuvei jābūt nepārprotamai, to var iezīmēt ar simboliskiem vārtiem.
- ➎ Norādes stilistiku var izmantot citām mazajām arhitektūras formām. (87. att.)

DZĪVOJAMĀ ĀRTELPA

Ārtelpa, kuru izmantojam atpūšoties, ieturot maltīti, uzņemot viesus.

Atpūtas vieta:

- 1 Pietiekoši plaša plānotajam viesu daudzumam, vēlams, ar cieto segumu. Minimālais laukums galdam un 6 krēsliem 3 x 4 m, bet, jo lielāks jo labāks!
- 2 Ar nojumi, terasi. Plānojot jāpierēķina +1m, lai pāietu garām mēbelēm un tur sēdošajiem.
- 3 Ar ērtām dārza mēbelēm.
- 4 Aizsargāta no valdošajiem vējiem ar augiem vai konstrukcijām.
- 5 Pietiekoši izsauļota laikā, kad to izmanto atpūtai.

Ugunsкура vieta:

- 1 Pietiekoši plaša, laukums pie ugunsкура vismaz 5 m diametrā.
- 2 Nedaudz iedzīljināta ugunsкура vieta, kur viegli nogrābt pelnus.
- 3 Ērti kopjams laukums ap ugunsкуру, tā segums atkarīgs no izmantošanas intensitātes. (89, 90. att.)

Attēls 88

- 4 Ar dārza mēbelēm un aprikojumu, ja regulāri tiek gatavoti ēdieni uz ugunsкура.
- 5 Ar risinājumu malkas novietošanai (dekoratīva ķerra, malkas kaste vai niša).
- 6 Pārvietojama ugunsкура plātne uz nelieliem, bet stabiliem balstiem, lai saglabātu zālienu (88. att.).

89. att. Veiksmīgs granīta bruģa iesegums papildināts ar nepraktisku oļu segumu. Stādījumi ierobežo telpu pie ugunsкура, augi var apdegt vai tik nomiditi.

90. att. Veiksmīgs betona bruģa segums. Labs katla turētājs. Pietrūkst vietas ērtai galda un krēslu novietošanai.

88. att. Pārvietojams ugunskurs ar aprikojumu.

Attēls 89

Attēls 90

Attēls 91

Pirts

91. att. Pirts ar atpūtas terasi.

SAIMNIECĪBAS ZONA

Nepieciešams praktisks un darbam ērts plānojums, paredzot ērti kopjamus virsmu segumus pie saimniecības ēkām, brauktuvēn un citur pēc nepieciešamības. Izvairīties no nevajadzīgiem stādījumiem.

Bērnu rotaļu vieta:

- ❶ Norobežota no ceļa un ūdens, pārredzama.
- ❷ **NB! Indīgi, ērkšķaini augi nav pieļaujami rotaļu vietas tuvumā.**
- ❸ Bērnu rotaļu laukuma minimums - šūpoles, smilšukaste, kāpelējamās konstrukcijas, ņemot vērā bērnu vecumu grupas.
- ❹ Konstrukciju drošība (atbilstoši Eiropas drošības standartam EN 1176) un drošības zonas ap rotaļu laukumiem un segumi (smiltis, mulča, speciālie segumi).

Vieta sporta spēlēm, ja ir pietiekama platība un vērme sportot.

Saimniecības zonā izvietojami:

- ❶ Sakņu, augļu ogulāju dārzs
- ❷ Siltumnīca
- ❸ Pagrabs
- ❹ Darbnīca, auto novietnes
- ❺ Kūts, trušu, putnu būri
- ❻ Komposts
- ❼ Malkas novietne
- ❽ Veļas žāvētava
- ❾ Kūpinātava
- ❿ Āra tualete

Attēls 92

DAŽĀDAS DĀRZA HORIZONTĀLĀS VIRSMAS

CELIŅI UN LAUKUMI, KĀPNES

Jāpārdomā celiņu lietišķais trasējums, izvairoties no liekiem celiņiem. Celiņš ar iesegumu nepieciešams, ja kādu konkrētu trasi izmantojat vismaz 1 reizi katru dienu.

No galvenā celiņa gājējs nogriežas 30o leņķī. Celiņu izvietot vismaz 0.6m attālumā no ēkām. Ērts celiņu platums 1 cilvēkam ir 0,6m, retāk lietojamais celiņš 0,40m.

Celiņu segumi: šķelts dabīgais akmens (granīts, dolomīts), mākslīgie bruģakmeņi, betona plāksnes, akmens masas flīzes, klinkera ķieģeļi, koka iesegums, grants, dolomīta šķembu atsijas, koku mizu šķelda, stiprināts zāliens.

lebrauktuvēm nepieciešamie minimālie platumi:

Vieglais auto vismaz 1,8m plats, izkāpšanai nepieciešami 2,5m, asā pagriezienā vismaz 3,5m. Autostāvvietas vieta 1 auto 2,5-3m x 5-6m. Smagam auto 2,5m platums, nepieciešama vismaz 3,5m josla.

Attēls 93

AUGU STĀDĪJUMI VIENOTĀ APDOBĒ

Rūpīgi jāpārdomā stādījumu nepieciešamība, izvietojums, forma, veids un reālās kopšanas iespējas. Nekoptas dobes vietā daudz labāks ir vienkārši nopļauts zāliens (93. att).

Labi sagatavoti, ilgstoši dekoratīvu augu (ziemcietes, lapu krūmi, skujuoku krūmi) grupējumi ir uzturami ar nelielu piepūli (92., 94. att).

Īpaši rūpīgu kopšanu un daudz darba prasa rožu, sīpolpuķu, vasaras puķu un akmensdārza dobes. Izteikta apdobes līnija ar striktu pāreju starp zālienu un stādījumiem nodrošina koptu izskatu. Mulčēšanas materiāli aizkavē nezāļu augšanu, augšnes izžūšanu un sablīvēšanos stādījumos.

93. att Grūti kopjami ārstniecības augu stādījumi ar akmeņiem. Labāk veidot vienu lielu apdobi bez akmeņiem, integrējot akmeņus tajā, vai audzēt ārstniecības augus kā pļavas puķes.

92. att Ar tehnikas palīdzību vienkārši kopjamas saimnieciskas dobes.

94. att Dekoratīvi, viegli kopjami stādījumi.

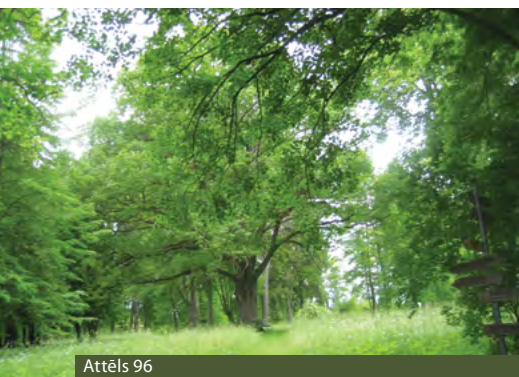
Attēls 94

Attēls 95

Attēls 97

Attēls 96

Attēls 98

ZĀLIENS

Jāpanāk, lai zāliena virsma ir līdzena, bez ciņiem un bedrītēm.

Jāpārdomā zāliena platību robežu plānojums un viengabalainība:

- 1 Jāizvairās no šaurām zāliena strēmēlēm, kuras nevar nopļaut ar pļaujmašīnu.
- 2 Jāizvairās no zālienā izklaidus izvietotiem augiem, akmeņiem, sīkiem apgaismes ķermeņiem.

Dārza telpu var veidot, izmantojot atšķirīgu zālienu pļaušanas biežumu un augstumu, atkarībā no izmantošanas intensitātes (95., 96. att.)

Pļavas puķu zāliens veiksmīgi pielietojams retāk lietotās platībās.

95. att. Dārza telpas veidošana, dažādi pļaujot zālienu.

96. att. Lielā parkā izpļauta tikai taciņa.

ŪDENSTILPES

Svarīga ūdens spoguļa redzamība, ērta pieejamība vai nodrošinājums potenciāli bīstamās vietās. Ūdens malām, kas ir tuvāk skatupunktiem, jābūt lēzenām, bez stādījumiem (97. att.).

Ar augiem aizsegta ne vairāk kā 1/3 ūdenstilpes krasta līnijas (98. att.).

Ūdens tilpnes austrumu un dienvidu pusē nestādīt noēnojošus kokus (99. att.).

Dīķu speciālisti iesaka - kokus stādīt ne tuvāk kā 10m no ūdens.

Būtiski, lai koku lapas nebirst ūdenī.

Ūdeņiem līdz 1m dziļumam ir tendence strauji aizaugt.

97. att. Labs apstādīto un neapstādīto krasta laukumu līdzsvars. Pārāk stāvi krastī. Neveiksmīga «viltus» pludmale ar oļiem un akmeņu rindu gar krastu.

98. att. Lēzens, ērti kopjams krasts, labi redzams ūdens spogulis. Spēlējot, buma bieži nonāk ūdenī, ieteicams veidot augu stādījumu vai nelielu nožogojumu.

99. att. Lēzens krasts, labi redzams ūdens spogulis. Pārāk tuvu lielie lapu koki, sūreņu audze. Labi redzama smilšainās pludmales vieta.

Attēls 99

KOKAUGU GRUPĒŠANA LAUKU SĒTĀ

Dažādi grupēti un izvietoti koki un krūmi palīdz veidot lauku sētas ārtelpu. Lauku sētā dzīvžogi parādījās tikai 19. gs. beigās. Gleznainā un plašā lauku sētā labāk veidot koku un krūmu grupas.

Kokaugu stādījumu veids:

- 1 Atsevišķi stādīts kokaugs jeb solidārs, kas izceļas uz zāliena vai citu stādījumu fona.
- 2 Stādījumi grupā, ietver no 3 līdz dažiem desmitiem augu.

Dzīvžogs – blīvs augu stādījums šaurā joslā:

- 1 formēts (cirpts) - aizņem mazāk vietas.
- 2 brīvi augošs – piemērots lauku sētās, plašās teritorijās.
- 3 Dekoratīvu kokaugu stādījums plašākā joslā.
- 4 Stādījums 1, 2 un pat 5 rindās.

Dzīvžogu un kokaugu grupu funkcijas:

- 1 Aizsargā no vēja.
- 2 Aizsargā no ceļa ietekmes (putekļi, dūmgāzes, skaņa).
- 3 Aizsēdž nepievilcīgus skatus.
- 4 Palīdz veidot dārza telpu, norobežo dažāda lietojuma funkcionālās zonas.
- 5 Iezīmē gruntsgabala robežu, aizvieto žogu.

Būtiski atbrīvoties no bezjēdzīgiem dzīvžogiem bez funkcionāla pamatojuma!

- 1 Dzīvžoga stādīšanai jāveido tranšeja (0,6m dziļa 0,5-0,7m plata).
- 2 Stādīšanas attālums 0,5m (0,3m - 1,75m).
- 3 Dzīvžogs jāsāk cirpt jau pirmajā gadā pēc iestādīšanas (100. att.)!
- 4 Dzīvžogs jācērp trapeces formā.
- 5 Visšaurāko dzīvžogu var iegūt, apaudzējot balstu ar vītenaugiem.

100. att. Dzīvžogs stādīts tranšējā, ~0,5m starp stādiem. Uzreiz pēc stādīšanas formēts.

Attēls 100

AINAVAS VEIDOŠANA AP LAUKU SĒTU

Attēls 101

Jāsāk ar apstākļu analīzi un plānošanu, ietverot ceļmalas, grāvmalas, alejas, mežmalas, skatu vai pulcēšanās vietas, ūdenstilpes.

Vispirms jāķeras pie kopšanas, tīrīšanas darbiem, remonta.

Jaunu augu stādīšana ir tikai noslēdzošais posms.

101. Grāvmalas atbrīvo no krūmiem, iztīra grāvja gultni, noslēgumā esošos augus var papildināt ar dabā satopamiem krāšņiem ūdens, ūdensmalu augiem.

KOMPOZĪCIJAS LIKUMSAKARĪBAS

Attēls 102

LIETDERĪBA JEB FUNKCIJA

Dārzā visiem elementiem jākalpo konkrētās vietas vajadzībām.

Ainavu veidojošie elementi izvietojami tā, lai visi tajā justos ērti (koku zari, celiņu virzieni). Veidolu, kas atbilst konstrukciju dabai un reālajām slodzēm, cilvēks uztver kā skaistu (102. att.). Izmēru pamatmērogs – cilvēka ķermenis. Dažādu vides objektu ērti lietojamus izmērus nosaka cilvēka ķermeņa dimensijas (celiņa platums 0,6m).

102. att. Patvērumš no lietus un saules. Stabila, proporcionāla konstrukcija. Atbilst pils parka stilam un noskaņai.

Attēls 103

TELPISKĀ STRUKTŪRA

Dārza faktisko telpu nosaka tā robežas. Vizuāli dārza telpas plašumu noteic brīva pārskatāmība.

Vizuāli dārza telpa paplašinās ārpus dārza teritorijas (103. att.).

Augu, ēku izmēri un krāsa nosaka dārza telpas vizuālo uztveršanu.

103. att. Īpašuma robeža ir līdz dīķim, bet vizuāli tā tiek uztverta, ietverot ūdens spoguļi un pretējo krastu.

Attēls 104

TĒLA VIENOTĪBA

Kompozicionālā vienotība – katrs atsevišķs dārza elements saskaņots ar citiem un veido vienotu ansambli (kompozīcijas centrs, simetrija - asimetrija).

Stila vienotība – parasti cenšas panākt dārza arhitektūras stilistisku vienotību ar ēku, tās būvēšanas laikmetu.

Rakstura jeb noskaņas vienotība - saistīta ar ainavas emocionālo uztveri.

KRĀSU SASKAŅA

Jāatrod līdzsvars starp krāsu dažādību, pārbagātību un vienmuļību.

Augu, būvju un citu dārza elementu krāsu tonālā saskaņa.

KONTRASTS, NIANSE, PROPORCIJAS, RITMS

Kontrasts - izteismīgs akcents, kas piesaista uzmanību!

Nianse – neliela smalka atšķirība, tā nedrīkst izjaukt formas, domas skaidrību (aplis, ovāls).

Proporcijas – zelta griezum.

Ritms – kāda elementa atkātojums (6 -7;3) vienādos intervālos.

MĒROGS UN SAMĒRĪBA

«Cilvēks ir visu lietu mērs» - piemēram, sola augstums 0,4-0,45m, ieseguma un kāpņu ritms 0,6-0,65m, pergolas augstums min. 2,5m. Vienstāvu māja „saraujas” blakus lielam ozolam, bet „palielinās” ābeles tuvumā (104 att.).

104. att. Spēles ar mērogu. Detaļas. Noskaņa. Asprātība.

IETEIKUMI LAUKU SĒTAS UN MĀJAS

SAIMNIEKAM

❶ Izziņāt un uzkrāt visu iespējamo informāciju par sētas (mājas) vēsturi.

❷ Nepieciešams izveidot īpašuma Teritorijas plānu, atzīmējot tajā visus esošos un vēsturiskos objektus (arī zudušo vietas).

❸ Esošās vēsturiskās ēkas būtiski nepārbūvēt, bet tikai pielāgot.

❹ Jaunus apjomus pēc iespējas būvēt vietās, kur agrāk jau ir bijušas ēkas.

❺ Sētas ainavā rūpīgi izvērtēt esošo stādījumu stāvokli.

❻ Jaunos stādījumus veidot tā, lai neaizsegtu skatu perspektīves.

❼ Papildināt sētu (māju) veidojošos elementus teritorijā iespējami tuvu vēsturiskajai situācijai.

❽ Pievērst uzmanību esošajai un vēsturiskajai meliorācijai.

❾ Pielietot dabīgos būvmateriālus un vēsturiskajai situācijai atbilstošus krāsu toņus.

❿ Pieaicināt speciālistu - konsultantu risinājumu sagatavošanai.

⓫ Ieteikumi viesu nama ārtelpas veidošanai: Piebraucamais ceļš. Galvenie vārti un ieejas mezgls galvenajā ēkā – pārdomājams un kopjams īpaši rūpīgi – tā ir Jūsu vizītkarte;

⓬ Dzīvojamā zona – vieta mierīgai privātai atpūtai;

⓭ Atpūtas zona ar ērti kopjama ugunsкура vietu uz līdzēnas vietas, ērtām dārza mēbelēm, vienkāršu nojumi piemērotu Latvijas mainīgajiem laika apstākļiem, vienkāršiem atdalošiem stādījumiem, kas netraucē atpūtai;

⓮ Vieta sportošanai – pietiekoši plaša, atstatas no dzīvojamās zonas;

⓯ Bērnu rotaļu vieta - droša, labi pārrēdzamā vietā, atdalīta no transporta kustības. Jāievēro specifiski ISO drošības noteikumi (drošības zonas ar amortizējošu segumu, šūpoles iekārtas ķēdē vai virvēs, iestrādātas skrūves, ķēde, kuras posmos bērns nevar iebāzt pirkstu utt.);

⓰ Saimniecības zona – nodalīta no pārējām – teritoriāli, ar žogu, ar stādījumiem;

⓱ Ērti celiņi - pārdomāts un ērts izvietojums. Platums - vismaz 0.6 m viēnam gājējam, ja lielāka intensitāte, tad 1.20 - 1.8 m. Celiņš no ēkām

– vismaz 0.6m atstatumā. Brūģēti pie ēkām un citās vietās ar intensīvu slodzi. Lauku vidē labi iēderas grantēti, vai dolomīta atsiju celiņi. Vīrs augsnes pacelti dēļu segumi - mitrās vai smīlšainās vietās. Zālē izplauti „pārviētojami” celiņi;

⓲ Izturīgi augi - tradicionālu, izturīgu lauku sētas augu izmantošana, atbilstoši augšanas apstākļiem (piemēram, liepas, pilādži, ābeles, plūmes, bumbieres, ķirši, ogu krūmi, peonijas, margrietīņas, zvaniņi, flokši, rudbekijas, helēnijas, skalbes, hostas, dienziēdes, lilijas, kurpītes, kazbārži, viēnkāršas vasaras puķes - samtenes, matiolas, puķu tabaka, kosmejas);

⓳ Dabas paraugu atdarināšana - pie ūdens, ūdenī, plāvās, pie meža celiņiem puduros stādīt interesantus savvaļas vai tiem līdzīgus augus, radot dabīgu audžu iespaidu (piemēram, vējmietīņi, papardes, skalbes, nārbuļi, zeltēnes, cūkauši (kallas), ūdensrozes);

⓴ Dīķis - krastus pēc iespējas atbrīvēt no kokiem, it īpaši lapu kokiem. Jaunus kokus nestādīt tuvāk kā 5m no dīķa malas, lai lapas nebirtu tieši ūdenī un neveicinātu dūņu veidošanos. Krasti pietiekoši lēzeni, lai labi saskatāms ūdens spogulis. Dzīļums obligāti vīrs 1m, labāk vīrs 1.8m, lai izvairītos no aizaugšanas;

⓵ Īpaša noskaņa, gaisotne - panāk ar mazajām arhitektūras formām, detaļām;

⓶ Novērtējiet savu ārtēpu – fotografējiet – tā vieglāk pamanīt nepilnības!

IZMANTOTĀ LITERATŪRA:

Arhitektu J. Saukas, V. Sarmas, E. Kraukļa, J. Dripes realizēto projektu fotogrāfijas

Barons K., Augu kompozīciju pamati apstādījumu projektēšanā. 728.2.-5.LK-86, institūts Komunālprojekts. Rīga 1989.

Borodīņecs, J. Zemītis „Ēkas energoefektivitāte un termālais komforts”.

J. Zviedrāns, E. Raitums. „Izvēlies īsto krāsu” Vides Vēstis, 2003, Nr.5/6

Janelis I.M., Latvijas muižu dārzi un parki. Neputns. Rīga 2010.

J. Jaunzems. Kurzemes sēta. Rīga: V.Tepfera izdevums, 1943.g.

Kaškure A., Koki un krūmi Latvijas dārzam. Jumava, Rīga 2013.

Lasis A (sast.), Ainavu un dārza veidošana. Zvaigzne, Rīga 1979.

Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja arhīva materiāli

Latvju sēta, P.Kundziņš 1974

Lināre G., Daiļdārzu avīze. AS Lauku Avīze. Rīga 2001.7 (58).

LLTA „Lauku ceļotājs” foto arhīvs

Lukševica D., Daiļdārza pamatelementi. AS Lauku Avīze, 2010.7, Rīga 2010.

Roze D., Latviskais dārzs. Latvijas arhitektūra, Lilita LAB. Rīga, 2013. augusts/septembris (108), 82-86lpp.

S. Cimermanis. Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs. Rīga: Zinātne, 1978.g.

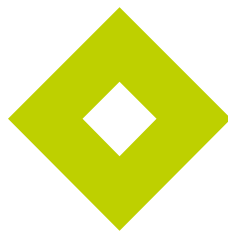
Sentinei-Haus®Institūts. www.artiva.lv, www.sentinel-haus.eu

Strods H., (sast.) Latvijas mežu vēsture līdz 1940. gadam.

Pasaules Dabas fonds Latvijas programma, Rīga 1999.

Žogu nosaukumi latviešu valodas izloksnēs, I.Kurzemiece, 2008.

Žurnāls “Идеи вашего дома”, Nr. 7

LATVISKAIS
MANTOJUMS
LATVIAN HERITAGE

Kultūras zīme Latviskais mantojums tiek pasniegta Latvijas tūrisma uzņēmējiem, kuri saglabā un daudzina latvisko kultūras mantojumu, rādot to apmeklētājiem. Zīme izveidota pēc „Lauku ceļotāja” iniciatīvas, lai godinātu un rādītu latviskās kultūras un sadzīves mantojumu, kas dzīvo mūsdienās. Pēc šīs zīmes varat pazīt vietas, kur saimnieki apmeklētājiem ir gatavi rādīt un stāstīt, cienāt ar latviskiem ēdieniem, mācīt amatus un prasmes, svinēt latviskos svētkus. Latviskā mantojuma zīmi saņem saimnieki – naktsmitnes, lauku saimniecības, amatnieki, lauku krodziņi, latvisko tradīciju pasākumu rīkotāji un vadītāji, muzeji, kolekciju, prasmju un arodu zinātāji. Latviskā mantojuma zīme tiek piešķirta kopš 2013. gada sadarbībā ar LR Kultūras ministriju un Latvijas Pašvaldību savienību.

PRETENDENTUS ZĪMES SAŅEMŠANAI IZVĒRTĒ KOMISIJA:

Juris Dambis, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija

Signe Pujāte, Latvijas Nacionālais kultūras centrs

Janina Kursīte, Latvijas Universitāte

Māra Mellēna, etnopsiholoģe

Ieva Švarca, UNESCO Latvijas Nacionālās komisija

Jolanta Treile, LR Kultūras ministrija

Mārtiņš Kuplais, Latvijas Etnogrāfiskais brīvda-
bas muzejs

Valdis Muktupāvels, Latvijas Universitāte

Andris Kapusts, Latvijas Folkloras biedrība

Māra Zālite, dzejniece un dramaturģe

Gatis Mūrnieks, zīmolveidis, XXV Dziesmu un XV

Deju svētku radošais direktors

Sniedze Sproģe, Latvijas Pašvaldību savienība

Armands Slokenbergs, Tūrisma attīstības valsts
aģentūra

Dace Ziemeļe, LR Kultūras ministrija

Asnāte Ziemeļe, LLTA „Lauku ceļotājs”

Vairāk par Latviskā Mantojuma zīmi var uzzināt „Lauku ceļotāja” mājas lapā: www.kultura.celotajs.lv.

**KULTŪRAS KVALITĀTES ZĪMES
TŪRISMĀ "LATVISKAIS MANTOJUMS"
SAŅĒMĒJI / 2013., 2014. GADS**

Sudrabu ģimenei - Mekes krogs

Par latviskiem ēdieniem un ainavu
www.meke.lv

Dženetai Marinskai - Saimniecība „Ūši”

Par latviskiem ēdieniem – sklandrauši
www.kolka.info

Rucavas sievām - Tradīciju nams „Zvanītāji”

Par latvisku tradīciju kopšanu, ēdieniem un ēku
www.celotajs.lv/zvanitaji

Valmiermuižas alus darītavas kolektīvam

Par latviskās alus kultūras daudzinašanu
www.valmiermuiza.lv

Jānim un Dzidrai Grinbergiem - Z/s „Adzelvieši”

Par latvisku amata prasmi - kaņepju aizdars
www.adzelviesi.lv

Rihardam Vidzickim - Vienkoču parks

Par latviskas amata prasmes daudzinašanu
– kokamatniecība
www.vienkoci.lv

Līgai un Ērikam Kondrātiem -

Ludzas Amatnieku centrs

Par latvisku amata prasmi daudzinašanu, ēdieniem un
tradīciju kopšanu
www.ludzasamatnieki.lv

Aleksandram Rozenšteinam - Salacas 1. nēgu tači

Par latvisku amata prasmi - nēgu zveja
www.celotajs.lv/salacasnegutaci

Paleļoņu ģimenei - Lauku mājas „Dzirnupes”

Par latvisku dzīvesziņu
www.dzirnupes.lv

Dairai un Arnoldam Jātniekiem - Z/s Vaidelotes

Par latvisku tradīciju kopšanu un ēdieniem
www.vaidelotes.lv

Briežu ģimenei - Lauku mājas „Donas”

Par latvisku amata prasmi - maizes cepšana un ēdieniem
<http://maizesdarbnica.blogspot.com/>

Saimniekiem - Viesu nams „Lantus”

Par latvisku vidi
www.laukumaja.lv

Ilzei Stabulniecei - Klajumi Z/S

Par zirgkopības tradīcijas uzturēšanu
www.klajumi.lv

Mediņu ģimenei - Ausekļu dzirnavas

Par latvisku tradīciju un amatu prasmi daudzinašanu
un latvisko darbarīku kolekcijas uzturēšanu
www.ausekludzirnavas.lv/

Lidijai un Jurim Lubāniem - Z/s Juri

Par latvisku vidi, ēdieniem – siera gatavošana
www.celotajs.lv/zs_juri

**Dainim Rakstiņam un Ilonai Gruševai -
IK Kolnasāta**

Par Latviskiem dzērieniem – Latgales alus
www.celotajs.lv/latgales_alus_kolnasata

Vijai Kudiņai - Aglonas maizes muzejs

Par maizes kultūras daudzinašanu
www.celotajs.lv/aglonas_maizes_muzejs

Gunāram Igaunim -

Senlaiku mūzikas instrumentu darbnīca

Par tradicionālās muzicēšanas un mūzikas instrumentu
daudzinašanu
www.celotajs.lv/muzikas_instrumentu_darbnica

Mārai un Aivaram Liepiņiem - Ličiši Ltd

Par kazkopības tradīciju uzturēšanu un par latviskiem
ēdieniem – siera gatavošana
www.licisi.lv

Zanei un Andrim Vaivodiem, Mielasts zvejnieku sētā

Par piekrastes zvejnieku tradīciju uzturēšanu
www.rojahotel.lv

Aivaram Ušpelim - Latgales podnieks

Par tradicionālās amata prasmes uzturēšanu - podniecība
www.celotajs.lv/aivars_uspelis

Mikjāņu sētas saimniekiem - Mikjāņu sēta

Par latvisku sētu un arhitektūru, par latviskas amatu prasmes uzturēšanu – niedru jumta likšana
mikjanji.wordpress.lv

Čakuru ģimenei - Ķonu dzirnavas

Par tradicionālo amatu prasmju uzturēšanu
www.konudzirnavas.lv

Slavinsku ģimenei - Spēlmaņu krogs

Par suitu ēdienu un tradīciju daudzinašanu
www.spelmanukrogs.lv

Vainosku ģimenei - Krēslinieku sēta, „Lejas Bregži”

Par latvisku ainavu un tradicionālu amatu prasmju daudzinašanu
www.celotajs.lv/lejas_bregzi

Dagdas folkloras kopai „Olūteņi” un vadītājam Intai Viļumai

Par latgaliešu svētku un godu tradīciju daudzinašanu
www.dagda.lv/kultura/folklor/oluteni.html

Ingridai Žagatai - IK Radošā darbnīca Ceplī

Par latviskas podniecības tradīciju attīstīšanu
www.cepli.lv/

Irenai Baufalei - Zemnieku saimniecība "Apkalnmājas"

Par tradicionālas amata prasmes uzturēšanu - zirgu lietas
www.apkalnmajas.lv

Jāzepam Čerņavskim un Jāzepam Caicam Polikarpa Čerņavska keramikas māja

Par tradicionālas amata prasmes uzturēšanu – Latgales podniecība
www.celotajs.lv/lv/e/polikarpacernavska

Ivetai un Oskaram Celkartiem - Zvejnieku sēta „Dienīšas”

Par piekrastes zvejnieku tradīciju uzturēšanu
www.dieninas.com

Linardam Libertam -

BIO Bērzu sulas produkti no Libertu ģimenes

Par latvisko tradīciju mūsdienīgu attīstību
www.sula.lv

Sotnieku ģimenei - Skrīveru mājas saldējums

Par latvisku garšu ieviešanu saldējuma gatavošanā
www.majassaldējums.lv

Jānim Grantiņam -

Dzīvespriekša akadēmija „Liela muiža”

Par tradicionālas amata prasmes uzturēšanu – mucu gatavošana
www.muca.lv

Keramikim Valdim Pauliņam

Par tradicionālas amata prasmes daudzinašanu – podniecība
www.celotajs.lv/lv/e/valdis_paulins

Ceptuves saimei - Ceptuve “Lāči”

Par maizes kultūras daudzinašanu
www.laci.lv

Ligitai Harčevskai - Zirgu sēta “Untumi”

Par zirgkopības tradīciju uzturēšanu
www.untumi.lv

Līgai un Aivaram Griķiem - Pirtslietu darbnīca

Par tradicionālas amata prasmes uzturēšanu – pirts lietas
www.pirtslietudarbnica.lv

KARTE AR 40 LATVISKĀ MANTOJUMA SAŅĒMĒJU SAIMNIECĪBĀM LATVIJĀ.

<http://www.celotajs.lv/lv/p/view/>
LatviaHeritageMap2014

"LAUKU CEĻOTĀJS"

Kalnčiema iela 40, Rīga, LV-1046, Latvija

T: +371 67617600, **F:** +371 67830041

E: lauku@celotajs.lv,

www.celotajs.lv

LAUKU CEĻOTĀJS